

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
دکتر شریعتی

پایان نامه تحصیلی دکتری

بررسی جامعه‌شناختی شیوه تصمیم‌گیری و دلایل پس

انداز مردم مشهد

استاد راهنما:

دکتر رامپور صدر نبوی

اساتید مشاور:

دکتر داریوش حیدری بیگوند

دکتر محمدرضا لطفعلی پور

نگارش:

غلامرضا صدیق اورعی

تیرماه ۱۳۹۰

تقدیر و تشکر

امروز که این نقاشی را برایت ارسال می‌کنم، بگذرد و شایسته فراوانی است که تشکر از هر آنان لازم است؛ اما ذکر نام همه آنان مقدور نیست. خداوند بزرگ رحمت و سلامت آنان را وسعت دارم. ما هم تعدادی از آنان را تقدیر و تعریف می‌کنیم. توجیه است که وظیفه خود را انجام دادیم و ما هم برای ادای وظیفه اخلاقی و انسانی و هم برای این خاطر که اگر روزی که برای این نوشته نظر کرد و نکته قابل توجه در آن یافت، معلوم باشد که فقط مربوط به نگارنده نیست.

در ابتدا از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر رامین صدر زوی بدین نامه رساله بخاطر بزرگواری امید بنده به رابطه علمی و دوستان تشکر می‌کنم. تمام تیر مال مراجعات و مطالعه درست نوشته و ایرادها و پیشنهادات؛ اندکی از بزرگواری ایشان و سه‌شنبه در این اثر است.

بلافاصله جناب آقای دکتر داریوش صدر زوی تشکر می‌کنم که در مبارزه من و نظری، بارها مطالب گریه‌تری در اختیارم گذاشتند و راهنمایی کردند و به تمام مطالب درست نوشته‌ها و پیشنهادات قابل توجیه ایراد کردند.

جناب آقای دکتر مریم در منطقه عالی و بلازگر او را تشکر می‌کنم که پذیرفتند و درک برهمنی اقتصادی مربوط به یاری‌ام کردند.

به تمام آغاز کار جناب آقای علی حایری نوری هم گروه علوم اجتماع دانشگاه فردوسی مشهد بودند که مساعدت ایشان موجب آغاز کار شد و فرجام کار بدون مساعدت جناب آقای دکتر مریم در مطالعه و دیگر مطالب علم و علوم اجتماع دانشگاه فردوسی مشهد، میرزا سعید بازرگان از زحمات و مساعدت ایشان تشکر می‌کنم و برایشان موفقت بیشتر آرزو می‌کنم.

آقای دکتر محمد مهدی مهدی پور بیات علی دانشگاه روح حق قابل توجیه دانند. این کار، از سالان به تمامم کردیم و در اصلاح نهایی رساله عنوان و اوجت زیادی صرف کردند.

جناب آقای دکتر علی یوسفی در تنظیم مقاله تراژ شده از رساله رابطه و وفود برای چاپ آن یاور برلانی، توفیق روز افزون آرزو می‌کنم.

از هر دو دانش‌آموزی که در روز در حال خنثی این کار با علاقه و تعلق خاطر و صفا آفتابان به صدق و طراوی و کثرت و احاطه و زبانه‌ها و صفا زحمات تقریباً شبانه روزی در یکسال آخر، قدر دانی می‌کنم.

از دستم دیده صدیق اور علی در نمای شدن مصافحه بل استیج شدن آفتابان، مرزوم و کرمانه و زنجار داد و نیتش بی‌اینا نه بود؛ تشکر می‌کنم.

وظیفه می‌دانم از هر بی‌استدیم در جامعه‌شناسی، از مهر ۱۳۵۶ تاکنون، لایحه‌ها و تریب مدرسه، اصنامان و فردوسی مشهد یاد کنم که آیم و در آن نکات مثبت این رساله را ایجاد کرده است.

اگر مشکلی در مباحثه ما که در روز و ما را بدون زندگی خداوند تعالی و کلامی و کردیم، شکر و زندگی و ذنبت خود را برای ما تشریح و دنیا و دنیوی این اثر خلق کردی شکر بی‌اینا و پارسا زارم.

و در آتمای سوزن، تلاش ما در ملت می‌دانیم که در انجام دادن وظایف من لایحه و تحلیل و صفا این سه سال، توسط ما اصنامان ایجاد این فرصت برای انجام دادن این کار بود و بدون این بر طریقه مرزونی شده و پاس صریحانه خود را بنامش می‌کنم.

خلاصه‌ها صدیق اور علی

مرداد ماه ۱۳۹۰

رمضان المبارک ۱۴۳۲

بسمه تعالی

مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی دانشجویان

دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان رساله/پایان نامه: بررسی جامعه‌شناختی شیوه تصمیم‌گیری و دلایل پس‌انداز مردم مشهد

نام نویسنده: غلامرضا صدیق اورعی

نام استاد(ان) راهنما: دکتر رامپور صدر نبوی

نام استاد(ان) مشاور: دکتر داریوش حیدری بیگوند - دکتر محمدرضا لطفعلی پور

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی شریعتی	گروه: علوم اجتماعی	رشته تحصیلی: جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه
تاریخ تصویب:		تاریخ دفاع:
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	دکتری ☒	تعداد صفحات: ۲۸۰ صفحه

چکیده رساله/پایان نامه:

موضوع تحقیق حاضر، "بررسی جامعه‌شناختی شیوه تصمیم‌گیری و دلایل پس‌انداز مردم مشهد" است که با استفاده از روش "رویش نظریه" صورت پذیرفته است.

بر اساس چهارچوب مفهومی تحقیق، پس‌انداز، در اکثر حالات خود، خودداری از مصرف در زمان حال است. پس مطالعه‌ی مصرف و تغییرات آن برای بررسی امر پس‌انداز، مدخلیت تام دارد. بنابراین، پس از چندین مرحله مصاحبه عمیق و گسترده با افراد مصاحبه‌شونده - درباره‌ی شیوه‌های مصرف و پس‌انداز و دلایل و شیوه‌های تصمیم‌گیری‌شان - و رفت و برگشت‌های متعدد میان مشاهدات و تحلیل‌های تئوریک - و به تبع آن ایجاد تغییرات در شیوه‌های مشاهده واقعت - و بعد از آن، حصول اطمینان از رسیدن به حد اشباع، به مرحله‌ی تحلیل نهایی و نگارش رسیدیم.

مشاهدات شیوه‌مند ما حاکی از این بوده‌است که مصاحبه‌شوندگان معمولاً دو تا چهار "خواسته‌ی نداشته" دارند که مهمترین آنها، خواسته‌ای بود که رفع آن بیشترین حد از "رضامندی و تثبیت و آرامش" را برای مصرف‌کننده به همراه داشت. این خواسته‌ها، با توجه به نظام ترجیحات مصرفی اشخاص، اولین‌ها محسوب می‌شوند. به این معنی که گام اول در پلکان "نظام ترجیحات" آنها محسوب می‌شود. اگر درآمد شخص افزایش یابد، بیش از نیمی، آن را در گام اول پس‌انداز می‌کنند و وقتی بخواهند به مصرف اختصاص دهند، یکی از شکل‌های اصلی آن، "افزایش کیفیت‌های ناپیدا" است. همچنین اگر درآمدهای شخص با کاهش روبرو شود، دفاع از استانداردهای سبک مصرف، عکس‌العمل رایج در بین مصاحبه‌شوندگان بوده‌است. انگیزه‌ی مصاحبه‌شوندگان برای پس‌انداز کردن، ایجاد احساس توانایی و تأمین خواسته‌ها بوده‌است. آنها این کار را از طریق ایجاد تعهد درونی و الزام بیرونی و دور از دسترس خود نگه داشتن پول، انجام می‌دهند. الگوی تصمیم‌گیری غالب برای شیوه‌ی پس‌انداز کردن، الگوی "حذف از طریق جنبه‌ها" بوده‌است و در این میان، اولویت را به ویژگی‌های تناسب و نفع می‌دهند.

امضای استاد راهنما:	کلید واژه:
	۱. پس‌انداز
	۲. انگیزه‌های پس‌انداز
	۳. شیوه‌های پس‌انداز
تاریخ:	۴. شیوه‌های تصمیم‌گیری برای پس‌انداز

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق.....	۱
۱-۱- بیان مساله (مشکل چیست؟).....	۲
۱-۳- اهداف.....	۶
۱-۴- سوالات تحقیق.....	۶
فصل دوم: چهارچوب مفهومی	۹
رفتار.....	۹
تعریف رفتار.....	۹
تحقیق در منشاء رفتار.....	۱۰
تعریف نیاز.....	۱۰
پویایی نیازها.....	۱۱
سلسله مراتب نیازها.....	۱۱
انواع نیاز.....	۱۳
انگیزه چیست؟.....	۱۴
نیاز و فرهنگ.....	۱۴
فرهنگ.....	۱۵
تاثیر فرهنگ بر نیاز.....	۱۵
فرهنگ می تواند برخی نیازها را ایجاد کند.....	۱۶
فرهنگ می تواند برخی نیازها را تشدید کند.....	۱۶
فرهنگ می تواند برخی نیازها را محدود کند.....	۱۷
فرهنگ می تواند برخی نیازها را مسکوت گذارد.....	۱۷
فرهنگ می تواند برخی نیازها را انکار کند.....	۱۷

۱۸	فرهنگ می تواند کم، کیف، زمان و مکان شیوه ارضاء نیازها را تعیین کند
۱۸	نیاز و کارکرد
۱۹	کنش و کنش اجتماعی
۲۰	انواع کنش و کنش اجتماعی
۲۰	کنش غیر عقلایی
۲۰	کنش عقلایی
۲۱	عطف کنش به ارزش می تواند با دیگر انواع کنش عقلایی ارتباط داشته باشد
۲۲	تفسیر کنش عقلایی دارای بالاترین میزان ایقان قابل اثبات است
۲۲	لزوم ساختن تیپ ایده آل از کنش عقلایی
۲۳	نقش محرک ها و بازدارنده ها
۲۴	عقلانیت
۲۴	عقل نظری
۲۴	عقلانیت عملی
۲۵	عقلانیت رسمی (فرمال، صوری)
۲۶	عقلانیت ذاتی
۲۸	تصمیم گیری
۲۹	توجه به موضوع بررسی حاضر
۳۰	مسایل تصمیم کاملا قطعی
۳۰	الگوهای انتخاب
۳۰	الگوهای جبرانی
۳۱	الگوهای غیر جبرانی
۳۱	الگوی همه جانبه گرا

۳۱	الگوی جدا کننده.....
۳۲	الگوی حذف از طریق جنبه ها.....
۳۲	الگوی واژه نگاری.....
۳۳	الگوی کمی.....
۳۳	فرایندهای انتخاب تجربی.....
۳۴	دیدگاه تاثیر رفتاری.....
۳۴	تعریف پس انداز (در سطح خرد).....
۳۶	انگیزه پس انداز.....
۳۷	مفروضات و گزاره های نظریه های مصرف و پس انداز خصوصی.....
۴۲	فصل سوم: روش تحقیق
۴۳	مقدمه.....
۴۵	۳-۱- انطباق مزایای روش کیفی با این پژوهش.....
۴۶	۳-۲- روش رویش نظریه.....
۴۷	۳-۲-۱- گام های تحقیق در روش رویش نظریه.....
۴۷	۳-۲-۱-۱- نمونه گیری نظری.....
۴۹	۳-۲-۱-۲- تکنیک جمع آوری داده ها.....
۵۲	۳-۲-۱-۳- تحلیل داده ها.....
۵۳	۳-۲-۱-۳-۱- مقوله بندی و کد گذاری متن [داده ها].....
۵۳	۳-۲-۱-۳-۱-۱- کد گذاری باز.....
۵۳	۳-۲-۱-۳-۱-۲- کد گذاری محوری.....
۵۴	۳-۲-۱-۳-۱-۳- کد گذاری انتخابی.....
۵۵	۳-۲-۱-۳-۲- یادداشت ها.....

۵۶ یادداشت های کدگذاری ۱-۲-۳-۱-۲-۳
۵۶ یادداشت های نظری ۲-۲-۳-۱-۲-۳
۵۶ یادداشت های عملیاتی ۳-۲-۳-۱-۲-۳
۵۹ نگارش یافته ها و تحلیل نهایی ۴-۱-۲-۳
۶۰ فصل چهارم: یافته های تحقیق
۶۰ مقدمه
۶۱ ۱-۴-۱- کمبود ها
۶۲ ۴-۱-۱- کدگذاری باز
۷۱ ۴-۱-۲- کدگذاری محوری
۷۲ ۴-۱-۲-۱- نیازهای فیزیولوژیک سطح اول
۷۵ ۴-۱-۲-۲- نیازهای فیزیولوژیک سطح دوم
۷۹ ۴-۱-۲-۳- نیاز به ایمنی
۸۲ ۴-۱-۲-۴- نیاز به تعلق
۸۵ ۴-۱-۲-۵- نیاز به احترام و منزلت
۸۷ ۴-۱-۲-۶- نیازهای خودشکوفایی
۹۰ ۴-۱-۳- کدگذاری گزینشی
۹۲ ۴-۲- اولویت مصرفی
۹۳ ۴-۲-۱- کدگذاری باز
۹۵ ۴-۲-۲- کدگذاری محوری
۹۶ ۴-۲-۱- معیشت
۹۸ ۴-۲-۲- فراغت و نشاط
۹۸ ۴-۲-۳- امنیت

- ۱۰۰..... ۴-۲-۲-۴- تعلق و محبت و ادب
- ۱۰۱..... ۴-۲-۲-۵- معنویت
- ۱۰۳..... ۴-۲-۳- کدگذاری گزینشی
- ۱۰۴..... ۴-۳- نظام ترجیحات مصرف
- ۱۰۶..... ۴-۳-۱- کدگذاری باز
- ۱۰۸..... ۴-۳-۲- کدگذاری محوری
- ۱۰۸..... ۴-۳-۱- مقوله عمده ضرورت
- ۱۰۹..... ۴-۳-۲- مقوله عمده رفاه
- ۱۱۲..... ۴-۳-۳- کدگذاری گزینشی
- ۱۱۴..... ۴-۴-۱- کدگذاری باز
- ۱۱۸..... ۴-۴-۲- کدگذاری محوری
- ۱۲۰..... ۴-۴-۳- کدگذاری گزینشی
- ۱۲۳..... ۴-۵- اثر کاهش ۲۰ درصدی درآمد بر رفتار اقتصادی
- ۱۲۵..... ۴-۵-۱- کدگذاری باز
- ۱۲۹..... ۴-۵-۲- کدگذاری محوری
- ۱۳۰..... ۴-۵-۳- کدگذاری گزینشی
- ۱۳۱..... ۴-۶- پس انداز
- ۱۳۷..... ۴-۶-۱- دلایل پس انداز
- ۱۳۷..... ۴-۶-۱-۱- کدگذاری باز
- ۱۳۹..... ۴-۶-۱-۲- کدگذاری محوری
- ۱۴۲..... ۴-۶-۱-۲-۱- انگیزه احتیاطی
- ۱۴۹..... ۴-۶-۱-۲-۲- انگیزه پرداخت پیش قسط

- ۱۵۳.....انگیزه چرخه عمر (هزینه های قطعی آینده).....۴-۲-۱-۶-۴
- ۱۵۷.....انگیزه فعالیت اقتصادی.....۵-۲-۱-۶-۴
- ۱۵۸.....انگیزه جایگزینی بین زمانی.....۶-۲-۱-۶-۴
- ۱۵۹.....انگیزه انسانی و دینی.....۷-۲-۱-۶-۴
- ۱۶۱.....انگیزه ارث.....۸-۲-۱-۶-۴
- ۱۶۱.....درآمد مازاد از مخارج لازم برای رعایت سبک زندگی برگزیده.....۹-۲-۱-۶-۴
- ۱۶۲.....کدگذاری گزینشی.....۳-۱-۶-۴
- ۱۶۴.....شیوه پس انداز کردن.....۲-۶-۴
- ۱۶۴.....کدگذاری باز.....۱-۲-۶-۴
- ۱۷۰.....کدگذاری محوری.....۲-۲-۶-۴
- ۱۷۲.....خرج نکردن و کنار گذاشتن پول.....۱-۲-۲-۶-۴
- ۱۷۳.....خرج نکردن و بند کردن.....۲-۲-۲-۶-۴
- ۱۷۵.....خرج نکردن و درآمدزا کردن.....۳-۲-۲-۶-۴
- ۱۷۷.....وام گرفتن.....۴-۲-۲-۶-۴
- ۱۸۰.....قرض گرفتن.....۵-۲-۲-۶-۴
- ۱۸۰.....خرید قسطی.....۶-۲-۲-۶-۴
- ۱۸۲.....خرید با چک.....۷-۲-۲-۶-۴
- ۱۸۳.....کدگذاری گزینشی.....۳-۲-۶-۴
- ۱۸۳.....دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن.....۳-۶-۴
- ۱۹۹.....کدگذاری باز.....۱-۳-۶-۴
- ۲۰۳.....کدگذاری محوری.....۲-۳-۶-۴
- ۲۰۸.....کدگذاری گزینشی.....۳-۳-۶-۴

- ۲۰۹..... ۴-۶-۴- دلایل رد برخی از شیوه های پس انداز کردن
- ۲۱۹..... ۴-۶-۴-۱- کدگذاری باز
- ۲۲۲..... ۴-۶-۴-۲- کدگذاری محوری
- ۲۲۴..... ۴-۶-۴-۲-۱- نگرش منفی به شیوه ی پس انداز کردن
- ۲۲۵..... ۴-۶-۴-۲-۲- عدم دسترسی
- ۲۲۵..... ۴-۶-۴-۲-۳- ناتوانی
- ۲۲۶..... ۴-۶-۴-۲-۴- عدم تناسب
- ۲۲۶..... ۴-۶-۴-۲-۵- عدم کارایی
- ۲۲۷..... ۴-۶-۴-۲-۶- سختی
- ۲۲۸..... ۴-۶-۴-۲-۷- خطر
- ۲۳۰..... ۴-۶-۴-۲-۸- ضرر
- ۲۳۰..... ۴-۶-۴-۳- کدگذاری گزینشی
- ۲۳۱..... ۴-۶-۵- مدل تصمیم گیری پس انداز مردم مشهد
- ۲۳۱..... ۴-۶-۵-۱- الگوی حذف از طریق جنبه ها
- ۲۳۳..... **فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری**
- ۲۳۹..... مقدمه
- ۲۳۹..... ۵-۱- نظام ترجیحات مردم مشهد در مصرف کالاها و خدمات گوناگون چگونه است؟
- ۲۴۱..... ۵-۲- نظام ترجیحات مردم مشهد در مصرف کالاها و خدمات گوناگون به هنگام افزایش درآمد چگونه است؟
- ۲۴۲..... ۵-۳- نظام ترجیحات مردم مشهد در مصرف کالاها و خدمات گوناگون به هنگام کاهش درآمد چگونه است؟
- ۲۴۳..... ۵-۴- دلایل مردم مشهد برای پس انداز چیست؟

- ۵-۵- شيوه پس انداز كردن مردم مشهد چگونه است؟..... ۲۴۶
- ۵-۵-۱- دلایل مردم مشهد برای ترجیح برخی از شیوه های پس انداز کردن چیست؟..... ۲۴۷
- ۵-۵-۲- دلایل مردم مشهد برای رد برخی از شیوه های پس انداز کردن چیست؟..... ۲۴۹
- ۵-۵-۳- مدل تصمیم گیری پس انداز مردم مشهد چیست؟..... ۲۵۰
- ۵-۶- شيوه تصمیم گیری مردم مشهد درباره مصرف و پس انداز و معیارهای آن؛ چه نسبتی با نظریه های رفتار مصرف کننده خصوصی دارد؟ در چه مواردی مشابه و در چه مواردی متفاوت است؟..... ۲۵۰
- منابع و مأخذ..... ۲۶۰

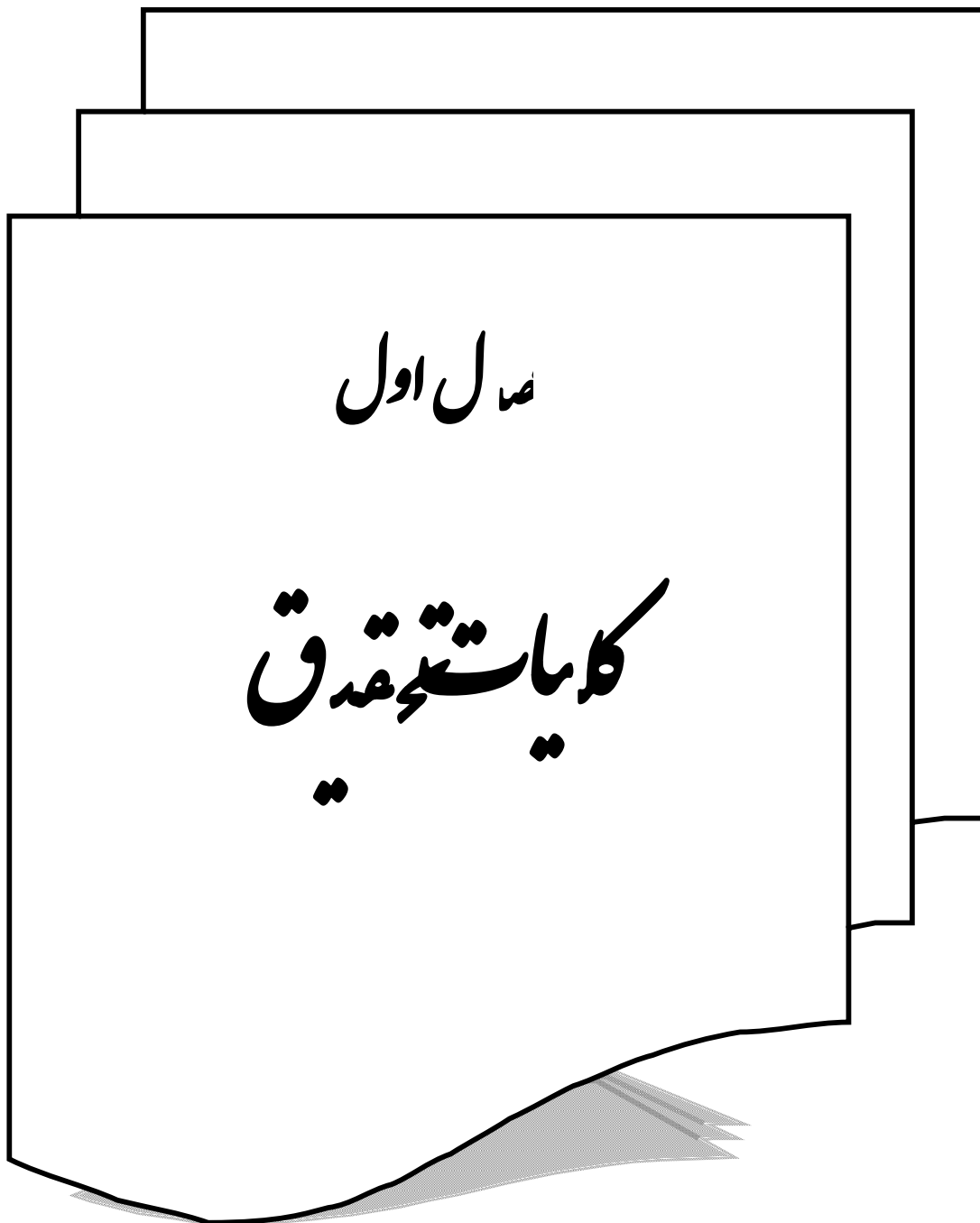
فهرست جداول

- جدول ۴-۱- کمبودهای احساس شده پاسخگویان..... ۶۳
- جدول ۴-۱ (ادامه) کمبودهای احساس شده پاسخگویان..... ۶۴
- جدول ۴-۱ (ادامه) کمبودهای احساس شده پاسخگویان..... ۶۶
- جدول ۴-۱ (ادامه) کمبودهای احساس شده پاسخگویان..... ۶۷
- جدول ۴-۱ (ادامه) کمبودهای احساس شده پاسخگویان..... ۶۹
- جدول ۴-۲- مقولات عمده کمبودهای احساس شده..... ۷۱
- جدول ۴-۳- مقولات عمده کمبودهای احساس شده بر حسب درصد مصاحبه شوندگان..... ۷۲
- جدول ۴-۴- تعداد کمبودهای اظهار شده پاسخگویان..... ۹۲

۹۳	جدول ۴-۵- مهمترین کمبودهای احساس شده.....
۹۴	ادامه جدول ۴-۵- مهمترین کمبودهای احساس شده.....
۹۶	جدول ۴-۶- مقولات عمده ی مهمترین کمبودهای احساس شده.....
۱۰۶	جدول ۴-۷- فهرست کالاها به ترتیب ترجیح.....
۱۰۸	جدول ۴-۸- مقولات عمده نظام ترجیحات مصرف.....
۱۰۸	جدول ۴-۹- فهرست کالاهای مقوله عمده ضرورت.....
۱۱۰	جدول ۴-۱۰- فهرست کالاهای مقوله عمده رفاه.....
۱۱۱	جدول ۴-۱۱- فهرست کالاهای مقوله عمده تجمل.....
۱۱۴	جدول ۴-۱۲- شیوه مواجهه پاسخگویان با افزایش ۲۰٪ درآمد.....
۱۱۵	ادامه جدول ۴-۱۲- شیوه مواجهه پاسخگویان با افزایش ۲۰٪ درآمد.....
۱۱۶	ادامه جدول ۴-۱۲- شیوه مواجهه پاسخگویان با افزایش ۲۰٪ درآمد.....
۱۱۸	جدول ۴-۱۳- آثار ۲۰٪ افزایش درآمد.....
۱۱۹	جدول ۴-۱۴- مقولات عمده آثار ۲۰٪ افزایش درآمد.....
۱۲۲	جدول ۴-۱۵.....
۱۲۵	جدول ۴-۱۶- شیوه مواجهه پاسخگویان با ۲۰٪ کاهش درآمد.....
۱۲۶	جدول ۴-۱۷- کدگذاری باز آثار ۲۰٪ کاهش درآمد.....
۱۲۸	جدول ۴-۱۷(ادامه) کدگذاری باز آثار ۲۰٪ کاهش درآمد.....
۱۲۹	جدول ۴-۱۸- مقولات عمده آثار ۲۰٪ کاهش درآمد.....
۱۲۹	جدول ۴-۱۹- مقولات عمده آثار ۲۰٪ کاهش درآمد.....
۱۳۷	جدول ۴-۲۰- کدگذاری باز دلایل پس انداز.....
۱۳۹	ادامه جدول ۴-۲۰- کدگذاری باز دلایل پس انداز.....
۱۴۰	جدول ۴-۲۱- انگیزه های پس انداز کینز.....
۱۴۱	جدول شماره ۴-۲۲- مقوله های عمده دلایل پس انداز.....
۱۶۵	جدول ۴-۲۳- کدگذاری باز شیوه های پس انداز کردن.....

- جدول ۴-۲۳ (ادامه) کدگذاری باز شیوه های پس انداز کردن ۱۶۷
- جدول ۴-۲۳ (ادامه) کدگذاری باز شیوه های پس انداز کردن ۱۶۹
- جدول ۴-۲۴- مقولات عمده شیوه پس انداز کردن ۱۷۰
- جدول ۴-۲۵- مقولات عمده چگونگی پس انداز کردن ۱۷۰
- جدول ۴-۲۶- شیوه های پس انداز کردن و دلایل ترجیح آن ۱۸۵
- جدول ۴-۲۶ (ادامه) شیوه های پس انداز کردن و دلایل ترجیح آن ۱۸۶
- جدول ۴-۲۷- شیوه های پس انداز کردن و بازنویسی دلایل ترجیح آن ۱۸۸
- جدول ۴-۲۷ (ادامه) شیوه های پس انداز کردن و بازنویسی دلایل ترجیح آن ۱۸۹
- جدول ۴-۲۸- کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام اول) ۱۸۹
- جدول ۴-۲۸ (ادامه) کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام اول) ۱۹۱
- جدول ۴-۲۹- کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام دوم) ۱۹۲
- جدول ۴-۲۹ (ادامه) کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام دوم) ۱۹۳
- جدول ۴-۲۹ (ادامه) کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام دوم) ۱۹۵
- جدول ۴-۳۰- کدگذاری محوری دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام اول) ۱۹۵
- جدول ۴-۳۰ (ادامه) کدگذاری محوری دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام اول) ۱۹۶
- جدول ۴-۳۰ (ادامه) کدگذاری محوری دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام اول) ۱۹۷
- جدول ۴-۳۰ (ادامه) کدگذاری محوری دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام اول) ۱۹۸
- جدول ۴-۳۱- کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام نهایی) ۱۹۹
- جدول ۴-۳۱ (ادامه) کدگذاری باز دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام نهایی) ۲۰۱
- جدول ۴-۳۲- کدگذاری محوری دلایل ترجیح شیوه های پس انداز کردن (گام نهایی) ۲۰۳
- جدول ۴-۳۳ ۲۰۶
- جدول ۴-۳۴- شیوه های پس انداز کردن و دلایل رد برخی از شیوه های پس انداز کردن ۲۱۰
- جدول ۴-۳۴ (ادامه) شیوه های پس انداز کردن و دلایل رد برخی از شیوه های پس انداز کردن ۲۱۱
- جدول ۴-۳۵- شیوه های پس انداز کردن و بازنویسی دلایل رد آن ۲۱۲

- جدول ۴-۳۶- کدگذاری باز دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام اول)..... ۲۱۳
- جدول ۴-۳۶ (ادامه) کدگذاری باز دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام اول)..... ۲۱۴
- جدول ۴-۳۷- کدگذاری محوری دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام اول)..... ۲۱۶
- جدول ۴-۳۷ (ادامه) کدگذاری محوری دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام اول)..... ۲۱۷
- جدول ۴-۳۸- کدگذاری باز دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام نهایی)..... ۲۱۹
- جدول ۴-۳۸ (ادامه) کدگذاری باز دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام نهایی)..... ۲۲۱
- جدول ۴-۳۹- کدگذاری محوری دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام دوم)..... ۲۲۲
- جدول ۴-۴۰- کدگذاری محوری دلایل رد شیوه های پس انداز کردن (گام نهایی)..... ۲۲۳

۱-۱- بیان مساله (مشکل چیست؟)

«پژوهش علمی همواره با نوعی مساله یا مشکل آغاز می شود.» (هومن، ۱۳۶۶: ۱۷) «دو نوع مساله را می توان از هم تفکیک کرد: ۱- مساله نظری؛ ۲- مساله اجتماعی.» (ساعی، ۱۳۸۶: ۳۴) «مساله نظری بر اثر درک نوعی تناقض، تعارض و آشفتگی یا اختلال میان معرفت و واقعیت به وجود می آید.» (همان: ۳۳) و «گاهی درباره یک واقعه چند نظریه ناسازگار وجود دارد که باز منشاء مساله نظری می شود.» (همان: ۳۷).

اقتصاددانان سه واقعه کلان اقتصادی مربوط به مصرف و پس انداز را در آمریکا مشاهده کردند و تلاش کردند آنها را تحلیل کنند.

آنان می دانستند با اتکا به فردگرایی روش شناختی، برای تحلیل امر کلان باید به فرایند های سطح خرد رجوع کرد. (بودون، ۱۳۶۴؛ کلمن، ۱۳۷۷) به عبارت دیگر، برای تحلیل مصرف و پس انداز در سطح کلان، در ابتدا باید به فهم و مدل سازی مصرف و پس انداز در سطح خرد اقدام کرد. این اقتصاددانان به طور نظری، معادله رفتار مصرفی و رفتار پس اندازی فرد را بدست آوردند. سپس این نکته را مفروض گرفتند که: اکنون که رفتار هر فردی چنین است، رفتار همه افراد نیز چنین است. و نیز پذیرفتند که: مشاهدات کلان، آثار رفتار همه افراد است. در نتیجه، به جای ارقام واقعی دارایی، درآمد، مصرف و پس انداز فرد، ارقام کلان متغیرهای یاد شده را در فرمول رفتار مصرفی و پس اندازی فرد گذاشتند و آن را فرمول توضیح واقعیت کلان فرض کردند. و چون این نتیجه با چند مشاهده کلان اولیه هماهنگ بود، احساس موفقیت کردند.

اولین نکته این است که: چند روایت متفاوت از نظام تصمیم گیری فرد در رفتار مصرف و پس انداز او ارایه شده است که قطعاً نمی تواند همه آنها بیان واقع باشد. و نیز هیچکدام از صاحبان این نظریه ها در صدد آزمون فرضیه خود در سطح خرد بر نیامدند.

نکته دوم این که اقتصاد دانان بعدی گزارش داده اند که: بررسی های اقتصاد سنجی در این مدل ها تردید ایجاد کرده و نتایج رضایت بخش نیست. «روش ها و دیدگاه های مربوط به تئوری مصرف همگی از مدل "بهبینه یابی بین دوره ای"^۱ آغاز کرده اند. ولی باید گفت که فرض هایی که این مدل بر آنها استوار بودند چندان معتبر و محکم نیستند و اعتبار تجربی و تایید آنها به کمک روش های اقتصاد سنجی مورد تردید و سوال است.» (برانسون، ۱۳۸۱: ۳۴۱)

^۱. *Intertemporal optimizing model of consumption*

بنابراین مساله نظری تحقیق حاضر شناخت دلیل پس انداز کردن و فرایند تصمیم گیری آن است. یاد آوری می شود که: پس انداز کردن یا تاخیر در مصرف و یا ترک مصرف است. که بعداً به تفصیل بحث خواهد شد.

درباره مساله اجتماعی و ملاک و معیار وجود آن بحث های بسیاری مطرح است، اما یکی از راه های تشخیص آن، رجوع به نخبگان علمی است. «داوری نخبگان علمی نیز یکی دیگر از منابع مساله یابی است.» (ساعی، ۱۳۸۶: ۴۱).

شیوه تصمیم گیری برای مصرف و پس انداز توسط بسیاری از خانواده ها در جامعه ما به گونه ای است که آثار سوء فردی، خانوادگی و اجتماعی ایجاد کرده است. در اینجا گوشه ای از داوری برخی از اندیشمندان و محققین را - در این باره - نقل می کنیم:

الف) برخی از مددکاران اجتماعی و روان شناسان بالینی از مصرف گرایی شدید و ناتوانی اشخاص در مدیریت عقلانی اقتصاد خانوار و آثار روانی - تربیتی آن در سطح شخص و خانواده سخن می گویند: (زاهدی، ۱۳۷۹: ۱۴۷-۱۷۰).

«روند افزایش مصرف کالا و خدمات لوکس و پر هزینه و کم دوام در خانوارها، حرکت این نهاد اجتماعی به سوی اهداف مقدس خود را با موانع جدی روبه رو ساخته است و این وضعیت در شهرهای بزرگ نظیر تهران روبه فزونی و وخیم تر شدن است؛ به گونه ای که نان آور یا نان آوران خانوار برای تامین هزینه های گزاف چنین مصارفی به اشتغال دوم و سوم روی آورده و تنها وظیفه خود را تامین معیشت اعضاء تلقی کرده از سایر وظایف به ویژه تکالیف تربیتی و فرهنگی - اجتماعی خود به دور می افتند و نه تنها به خود آنها بلکه به بقیه اعضاء خانوار نیز آسیب جدی وارد می شود. عصیانیت، پر خاشکری، اضطراب های فزاینده، دلهره و تشویش، بهانه گیری در شکل های مختلف جایگزین مهر، محبت، صفا، صمیمیت، گذشت، تحمل، صبر و شکیبائی می شود که یکی از آثار بیرونی آن انواع آسیب های اجتماعی است که در حال حاضر نظاره گر آن هستیم. به قول اریک فروم نویسنده کتاب «به نام زندگی»، مصرف گرائی آن قدر با انسان عجین می شود که او داوطلبانه برای رفع نیازهای مصرفی خویش، همه زندگی معنوی خود را در سودای رفع نیازهای پدید آمده از تبلیغات و چشم و همچشمی به فراموشی می سپارد.» (همان: ۱۶۱).

«فرایند مصرف ابتدا با ایجاد نیاز به مصرف کالا و خدمات معینی پدیدار می شود؛ سپس با توجه به عدم ارضاء این نیاز از مشاغل اصلی، عدم تعادل روانی بر خانواده حاکم می شود و نان آور خانوار تلاش سختی را برای تامین این نیازها انجام می دهد که حاصل آن تشدید عدم تعادل روانی خواهد بود.» (همان: ۱۶۱-۱۶۲).

«عامل دیگری که در روند مصرف و مصرف گرائی، موثر است؛ نیازهای انسانی اعم از نیازهای اولیه و ثانویه، نیازهای مادی و معنوی است که معمولاً تبلیغات در بعد گسترده ای می تواند در این نیازها اثر گذار باشد و به ویژه نیازهای جدیدی را بیافریند و نیازهای کاذب و دروغین را که جنبه مصرفی و در پاره ای موارد جنبه تخریبی دارد گسترش دهد. تعدد و تنوع نیازها و هزینه های مربوط به آن در اغلب موارد به حدی است که اشتغالات مضاعف و در پاره ای از مواقع انحراف از مسیر صلاح و ثواب را در پی دارد؛ که حاصل و نتیجه هر دو پیدایش مسائل و آسیب های اجتماعی- خانوادگی است... ارباب جراید و دست اندرکاران رسانه های همگانی به جای تشویق و ترغیب آحاد جامعه به مصرف بهینه، مصرف گرایی، تجمل پرستی، زیاده خواهی و القاء نیازهای کاذب را رواج می دهند که حاصل آن ایجاد تنش در خانوارها و سلب امنیت و سلامت روانی اجتماعی از آنهاست.» (همان: ۱۶۳).

«در بحث اقتصاد خانوار دو عامل درآمد و هزینه مطرح است. ولی اکثر خانوارها، تنها به درآمد و چگونگی افزایش نامحدود آن می اندیشند.» (همان: ۱۶۳-۱۶۴) در حالی که از این واقعیت غافلند که در این راستا راه دومی نیز وجود دارد و آن اصلاح در هزینه ها و بهینه کردن آن است؛ که در حقیقت چیزی جز رعایت الگوی مصرف در همه ابعاد نیست.» (همان: ۱۶۸).

ب) عده ای از اقتصاددانان که سمت های تصمیم گیری و اجرایی اقتصادی را بر عهده دارند، از کمبود «میزان پس انداز» و نیز از عدم «تبدیل پس انداز به سرمایه» به عنوان مشکل اقتصادی یاد می کنند: (نهادنیدان، ۱۳۷۹: ۲۳-۲۹).

«یکی از مسائل اقتصاد کلان در جامعه ما این است که: نرخ پس انداز در مقایسه با اقتصادهای جوامع دیگر بسیار پائین است؛ که به همین علت نرخ سرمایه گذاری نیز نزول پیدا می کند. ما در این شرایط برای توسعه اقتصادی به نرخ های بالاتری جهت سرمایه گذاری احتیاج داریم.» (همان: ۲۷).

«اگر ما با پیام صرفه جویی توانستیم مصرف را بهینه کنیم، از ضایعات جلوگیری کنیم؛ می توانیم مصارف غیر ضروری را کم کنیم... بعد باید مازاد مصرف به پس انداز مولد هدایت شود... اما نکته مهم این است که ما هنوز شیوه صحیح استفاده از مازاد بر مصرف را نمی دانیم... همان طور که می دانیم: از صد نفر، تعداد بسیار معدودی با بازار سرمایه آشنایی دارند تا پس انداز کنند و پس انداز آنان مولد شود... معمولاً اگر خانم ها از مصرف شخصی خودشان کم کردند، بعد از جمع کردن؛ به طلا تبدیل می کنند. اگر بپرسیم چرا؟ می گوید: تا برای زمان پیری پس انداز شود؛ ذخیره ای باشد برای روزی که فرزندانم می خواهند ازدواج کنند... ما باید او را به نحوی به مبادی سرمایه گذاری و تولید هدایت کنیم.» (نهاوندیان، ۱۳۷۹: ۲۷-۲۸) «هدایت مازاد مصرف به پس انداز مولد به تغییر در نگرش ها و ارزش ها نیاز دارد.» (نهاوندیان، ۱۳۷۹: ۲۹) «ما محتاج به اصلاح رفتار مصرفی هستیم و نیز باید پس انداز خوب هدایت شود. یعنی: هم در سطح کلان اقتصادی و هم در سطح اقتصاد خرد، باید اصلاح صورت گیرد و هر دوی اینها به دست بانوان ما نگاه می کند.» (نهاوندیان، ۱۳۷۹: ۲۹).

در واقع ما با کنش "پس انداز کردن" یا "پس انداز نکردن" روبرو هستیم. می توان پرسید: مردم چقدر پس انداز می کنند؟ و می توان بررسی کرد: مردم به چه خاطر پس انداز می کنند؟ مردم چگونه پس انداز می کنند؟ مردم در چه وضعیت و شرایطی پس انداز می کنند؟ به نظر می رسد کنش پس انداز کردن و انگیزه و دلیل آن و شیوه ی انجام دادن آن، موضوع قابل توجهی است که کمتر به آن پرداخته شده است و نیز تناسب کاملی با جامعه شناسی دارد و یافته های آن می تواند مکمل دانسته های علم اقتصاد قرار گیرد و در برنامه ریزی ها مورد دقت باشد.

۱-۲- ضرورت انجام تحقیق

تهیه توصیفی علمی از فرهنگ مردم لازم است و این تحقیق به سهم خود می خواهد پاره فرهنگ مصرف و پس انداز را شناسایی و توصیف کند. علاوه بر این لازم است برای دستیابی به یک فهم منطبق بر واقع از شیوه پس انداز و دلایل آن تلاش شود. زیرا برنامه ریزی بدون آشنایی با فرهنگ مردم و انگیزه ها و دلایل آنان برای انجام دادن کنش ها یا ترک آنها موفقیت آمیز نیست.

۱-۳- اهداف

توصیف فرهنگ و شیوه زندگی مردم مشهد در زمینه مصرف و پس انداز و بررسی میزان دوری و نزدیکی آن به نظریه های مصرف خصوصی.

۱-۴- سوالات تحقیق

- ۱- شیوه تصمیم گیری مردم مشهد درباره پس انداز چگونه است؟
- ۲- دلایل مردم مشهد برای پس انداز چیست؟
- ۳- نظام ترجیحات مردم مشهد در مصرف کالاها و خدمات گوناگون چگونه است؟
- ۴- نظام ترجیحات مردم مشهد در مصرف کالاها و خدمات گوناگون به هنگام افزایش درآمد چگونه است؟
- ۵- نظام ترجیحات مردم مشهد در مصرف کالاها و خدمات گوناگون به هنگام کاهش درآمد چگونه است؟
- ۶- شیوه تصمیم گیری مردم مشهد درباره مصرف و پس انداز و معیارهای آن؛ چه نسبتی با نظریه های رفتار مصرف کننده، دارد در چه مواردی مشابه و در چه مواردی متفاوت است؟

صالح دوم